

ואתח תרגום

עיונים בתרגום אונקלוס

גיליון מס' 36

מיכאל שלום הלוי דינר

פרשת בלק

ושבעה אילים ובלק העלה פר ואיל במזבח על כרחך הכוונה על כל מזבח פר ואיל.

פכ"ג פ"ט. **הן עם לבדד ישכן.** ובתרגום 'הא עמא דבלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא'. ר"ל שעתידים לבדם לרשת עולם. אולי כוונתו לארץ ישראל, וכן נראה **ברש"י** שכתב אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד 'כתרגומו'. ולכאורה אין כוונת רש"י שבעבר זכו לנו אבותינו להיות לבד, אלא שזכו לן אבותינו את ארץ ישראל לעתיד לבוא, ודו"ק. בספר **מרפא לשון** מבאר שכוונת התרגום שירשו את כל העולם כיון שיעשה השי"ת כלה בגוים כמש"כ כאן רש"י ממילא ישראל ירשו את כל העולם. עוד יש לפרש שכוונתו שירשו לבד את העולם הבא, וכ"כ בספר **ביאורי אונקלוס** שכוונתו לעלמא דהוא עביד לאתחדתא.

פכ"ג פכ"א. **ותרועת מלך בו.** ת"א ושכינת מלכהון ביניהון. והיינו כמו שפירש **רש"י** שתרועה הוא מלשון חיבה ורעות וכן פירש **רשב"ם**. ולפי"ד מלך היינו הקב"ה מלך העולם.

האבן עזרא והספורנו פירשו מלשון תקיעת תרועה. וכן מבואר **בתרגום יונתן** שפירש ויבבת מלכא משיחא מיבבא ביניהון. ובספר **עלי ציון** כתב שבתפילות ראש השנה שמזכירין פסוק זה במלכויות זה דוקא כשיטת אונקלוס שמלך היינו הקב"ה דאילו להתרגום יונתן והאבן עזרא והספורנו אין מקומו במלכויות אלא בשופרות שהרי מדברים כאן בשופרו של מלך המשיח. **ובגמרא** (ראש השנה לב.) נחלקו

פכ"ב פ"ה. **פתורה אשר על הנהר.** ת"א לפתור ארם די על פרת. הוסיף אונקלוס שזה היה בארם וכ"כ בפסוק (דברים כג ה) ושהנהר הוא נהר פרת. וכן בהרבה מקומות פירש שנהר סתם בתורה הוא נהר פרת. ועי' להלן פכ"ד פ"ו.

פכ"ב פ"ט. **ויבא אלקים אל בלעם ויאמר מי האנשים וגו'.** ת"א ואתא מימר מן קדם ה' לות בלעם ואמר וכו'. הנה **הרמב"ם במורה נבוכים** (פ"ב אות מא) כתב שבדוקא תירגם אונקלוס כן ולא כמו שתירגם אצל משה עה"פ הנני בא אליך (שמות פי"ט פ"ט ועוד) ואיתגלי ה', כי כאן זה לא היה נבואה מאת ה'. ואף לא היה האיש ההוא נביא אלא בא אליו הארה מאת ה'. ודברי הרמב"ם מפורשים יותר בספר **ביאור שמות קודש וחול** המיוחס לרמב"ם שויבוא אלוקים אל בלעם היינו שהיה מלאך בשליחות ה', וכ"כ **רש"י** (שמות לג יז). אולם עי' להלן (כד ב) בשם הרמב"ן שנתבאר בתרגום שאמנם זכה בלעם לנבואה אבל הגילוי הראשון שהיה לו כאן לא היה נבואה.

פכ"ב פכ"ט. **כי התעללתם בי.** ת"א חייכת בי. מובא בשם **הגרי"ז סולובייצ'יק** צוק"ל שמבואר בתרגום שלא היה אכפת לבלעם הכאב של הרגל ולא שנטתה לצד הדרך אלא הזלזול בכבודו. וכן תירגם אונקלוס עה"פ את אשר התעללתי במצרים (שמות פ"י פ"ב).

פכ"ג פ"ב. **ויעל פר ואיל במזבח.** ת"א ואסיק תור ודכר על כל מדבחא. והיינו משום שבלעם אמר לבלק לבנות לו שבעה מזבחות ולהקריב שם שבעה פרים

בזה רבי יהודה ורבי יוסי האם פסוק זה אומרים עם המלכויות והשופרות או רק עם המלכויות, ונפסק להלכה (בטור סימן תקפ"א) כרבי יוסי שבשופרות, אמנם המנהג הוא כהתרגום וכרבי יהודה שבמלכויות.

פכ"ד פ"ב. **ותהי עליו רוח אלקים.** ת"א ושרת עלוהי רוח נבואה מן קדם ה'. בשני הפעמים הראשונות לא כתוב שהיה לו נבואה מה' אלא וישם ה' דבר בפי בלעם, ושם לא תירגם אונקלוס שניתן לו רוח נבואה, מבואר שבשני הפעמים הראשונות זה לא היה בגדר נבואה ורק כאן קיבל נבואה. **וברמב"ן** כתוב שעתה היתה עליו יד ה' וקיבל נבואה וראה באספקלריא המאירה, ולכן אמר כעת (בפסוק ד') 'אשר מחזה שקי יחזה' 'שומע אמרי קל'. ורש"י פירש באו"א שעלה בלבו שלא יקללם.

פכ"ד פ"ה. **מה טבו אהליך יעקב.** ת"א מה טבא ארעך יעקב. כן הוא בנוסחאות מדוייקות. **בחז"ל** (ב"ב ס.) איתא ראה שאין פתחיהן מכוונים. אולם אונקלוס תירגם מה טבא ארעך יעקב שהפסוק הולך על ארץ ישראל. לא תירגם אהלים כפשוטו י"ל שסבר שאין מעלה ניכרת (לבלעם) באהליהם של ישראל.

פכ"ד פ"ו. **כגנת עלי נהר.** ת"א כגינת שקיא שעל פרת. ויש לתמוה מנ"ל לתרגום שכוונת בלעם היה על גן שעל נהר פרת. ובפשוטו י"ל שכל נהר סתם בתורה תירגמו אונקלוס נהר פרס כדלעיל (כב ה) ועוד הרבה. ומרן הגר"ח **קניבסקי** זצוק"ל ביאר בספר **טעמא דקרא** ע"פ מש"כ תוס' (גיטין נ. ד"ה מאי) שגינה על יד הנהר הוא תמיד זיבורית כי הנהר שוטף את הזרעים, וא"כ היאך שייך גינה עלי נהר, ועל כרחך שזה הולך על גן גינוסר שעל נהר פרת, דאיתא **במדרש רבה** (בראשית טז ג) שנהר גינוסר

השתבח בעצמו שאפשר לזרוע בו, שכנראה הנהר הזה אין שוטף את הזרעים שבו.

פכ"ד פט"ז. **וידע דעת עליון.** וידע מדע מן קדם עילאה. לכאול כונתו שיודע דעת מאת ה' שהוא עליון, וא"כ זה דלא כרש"י, כי **לרש"י** (וכן הוא בגמ' סנהדרין קה:) הכוונה הוא שיודע את הזמן שה' כועס, ודעת עליון הולך על דעת ה', ולתרגום דעת הולך על בלעם שיודע דעת.

פכ"ה פ"ד. **והוקע אותם לה' נגד השמש. פירש"י** והוקע היא תלייה וכן איתא בגמ' (סנהדרין לד:), וכ"כ **בתרגום יונתן** שיתלה אותם בזריחה ועם השקיעה יוריד אותם. וכנראה כדי לא לעבור על איסור 'לא תלין נבלתו על העץ'. **ואונקלוס** תירגם 'ודון' וקטול דחייב קטול קדם ה' לקבל שמשא. הוסיף שידון אותם ואח"כ יהרוג אותם ושכל זה יהיה ביום. והיינו שהפסק דין יהיה ביום וגם ביצוע הדין יהיה ביום. ונגד השמש אין הכוונה תליה מול השמש אלא שזה יהיה ביום ולא בלילה. ונמצא שלתרגום נהרגו ע"פ פסק בי"ד ואילו לרש"י ויונתן משה נתן את ההוראה להרוג אותם. ולתרגום לא מוזכר בפסוק ציווי לתלות אותם. פכ"ה פ"ח. **וידקר את שניהם.** ת"א ובזע ית תרויהון. הנה **התרגום יונתן** בנביא שופטים (ט כד) וישעיה (יג טו) תירגם דקירה 'קטל'. וכאן אונקלוס לא תירגם כן אלא ובזע כמו שתירגם עה"פ ובקעהו (שמות יד טו) ובזעוהי. ובספר **ביאורי אונקלוס** כתב שזה בדוקא שלא רצה פינחס שימותו כדי שהוא לא יטמא. וזה עוד אחד מהניסים שנעשו לו ששמר הקב"ה רוחותיהם שלא ימותו מלבד הניסים המפורשים בגמ' (סנהדרין פב:). וכ"כ **בהדר זקנים לבעלי התוס'** בשם **הרא"ש** שפנחס הסיר ידו מעליהן כשהיה גוסס ומפרכס כדי שלא יטמאו אותו.

לע"נ מרת תרצה בת ר' אליהו הכהן ע"ה
ולע"נ מרת רינה ע"ה בת ר' שמעון יהודה שיבדלחט"א

להערות, הוספות ותירומות, ולקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות בכתובת
vt0533180131@gmail.com